

Marius Tabacu műfordító

Kósa András László, a Bukaresti Magyar Kulturális Intézet igazgatója méltatja

A műfordítás egy árnyékban lévő alkotót feltételez, ugyanakkor a műfordítás megjelenésével a műfordító mégiscsak „kimegy a napra”. Persze, ha „jó” a fordítás, senki észre sem veszi, mindenki a szerzőről beszél. Ha rossz a fordítás, akkor mindenki a fordítóról beszél, az ő felelőssége kerül fókuszba.

Ugyanakkor igen ritkán születnek olyan díjak, amelyek a műfordítók munkáját ismerik el. 2017-ben hozta létre a Külgazdasági és Külügyminisztérium a Balassi Műfordítói Nagydíjat, és lám idén a Magyar Kultúra Napja alkalmából a kolozsvári Kaszinóban az Erdélyi Magyar Kortárs Kultúráért Díj átadása kapcsán immár szintén díjazzuk a műfordítókat. Nagyon fontos ez...

És engedjenek meg nekem még egy kis kitérőt, mielőtt a díjazottat laudálnám, hiszen egy fontos magyar irodalmi évforduló kapcsolódik a műfordításhoz is. Sokak szerint ugyanis a 20. század eleje, vagy ahogy azt Rába György egy 1969-es dolgozatában említi: „a Nyugat nagy műfordító nemzedéke”, vagyis Ady – aki halálának néhány nap múlva centenáriuma lesz –, tehát Ady Endre és kortársaitól számítható a magyar műfordítás. Tulajdonképpen Adyék „fordítói teljesítményei és a fordítás kapcsán felmerülő elméleti felvetései és állásfoglalásai döntően befolyásolták a 20. századi fordításirodalmat, és a mai napig hatóan meghatározzák ... az irodalmi fordítás koncepcióját” – írta Szegedy Maszák Mihály A magyar irodalom történetében. Tehát a lehető legjobbkor, 100 évvel a magyar irodalmi fordítás koncepciójának megteremtése után kerül megalapításra a műfordításért járó Erdélyi Magyar Kortárs Kultúráért Díj, azt gondolom, hogy a megmaradás, a megismertetés és a megértetés díja kell legyen...

Természetesen, mi erdélyiek, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a protestantizmus hatását a fordításokra, hiszen a nemrég félezer éves történetét ünneplő református egyház, vagy a 450 éves (pontosabban immár 451 éves) tordai országgyűlés határozata nemcsak egyháztörténeti fontosságú, de anyanyelvi, irodalmi nyelvi és így természetesen műfordítói hatása sem túlbecsülhető.

Márpedig hol máshol kellene hangsúlyosan jelen legyen az irodalmi fordítás, mint Erdélyben, ahol magyarok, szászok és románok egymás nyelvét beszélték, beszélnek. Hol máshol nevelkedhetett volna az Erdélyi Magyar Kortárs Kultúráért Díj első műfordítói díjazottja, ha nem egy olyan városban, ahol több nemzetiség él egymás mellett. Ugyanis a mai díjazott gyerekkorának egy jelentős részét nagyszüleinél, Temesváron töltötte, és járt német óvodába. Majd Kolozsváron egy másik művészeti ágon végezte egyetemi tanulmányait, és diplomázott zongora szakon. Aztán a zene mellett kapcsolatba került az irodalommal, a hetvenes-nyolcvanas évek szamizdat irodalmával, és szinte adódik máris, hogy őt „használják” fordítóként az irodalmárok – ugyanis az általam említett beszéljük egymás nyelvét Erdélyben, azért mégiscsak inkább egy ideál, semmint a mindennapi tapasztalat. És természetesen nemcsak fordított, hanem írt is, amellyel egyértelmű állást foglalt a kommunista diktatúra nacionalista megnyilvánulása ellen is.

S lépünk egy nagyot a mába... A Balassi Intézet – Bukaresti Magyar Intézet igazgatójaként azon (is) dolgozom, hogy a magyar irodalmi művek román nyelven minél nagyobb számban,

ugyanakkor a lehető legjobb fordításban jelenjenek meg. Valamikor a Kriterion Kiadó ezt a feladatot kvázi egyedül intézményesítette, azóta természetesen – és ez így van jól – rengeteg kiadó jelentet meg magyar irodalmi műveket román nyelven. Nem szeretném felsorolni, hiszen a felsorolásból valaki mindig kimarad, de az elmúlt 6-7 évben 10-12 román kiadó jelentetett meg magyar irodalmi műveket román fordításban. Az 1989-es társadalmpolitikai fordulat után 2017-ben jelent meg a legtöbb magyar irodalmi mű román fordításban, több mint tucatnyi kötet. S ezen statisztikai adatok után egy fontos kiemelni való van, mégpedig egy név, egy műfordító neve. Ugyanis bármely kiadó ajtaján kopogtatok, bármely kiadó, szerkesztő, szerző keresi meg a Balassi Intézetet, egy fordító neve minden alkalommal felmerült. Akinek, ha végignézzük impozáns fordítói életművét, akkor azt látjuk, hogy a művek szerzői, az általa fordított irodalmi művek témái erdélyiek. Fordított Székely Jánost, Bodor Ádámot, Bartis Attilát, Lászlóffy Aladárt, és sorolhatnám még. Amit viszont mindenképpen ki kell emelnem a fordítói életműből –, hiszen nagyon közeli személyes élmény is egyben, de itt nem a személyesség, hanem a monumentalitás, ami feltétlen szót érdemel – Bánffy Miklós: Erdélyi története. Az a mű, amelyet elsőként – a magyar megjelenés után – mindenképpen román fordításban kellett volna kiadni. Természetesen megjelent már sok-sok nyelven, de románul még nem... A fordítás elkészült, a fordítót ma díjazuk – kicsit furcsa a helyzet, amilyen egyébként is a műfordítóké, a fordítás elkészültével mondhatni az ő munkája befejezettnek tekinthető, de nem ebben az esetben, hiszen évek óta közösen törekszünk a román nyelvű megjelenésre. Mindig van valami váratlan, ami ennek keresztbe tesz. Néha egy lektor nem érti az estebéd kifejezést, mert Óromániában ilyen nem is volt, máskor egy kiadó találja félreértelmezések sorozatához vezethetőnek (többszörös feltételezés) egy román anyanyelvű történész előszavát, máskor pedig éppen a centenáriumi érzékenység (nekik van, nekünk nem lehet) feszegeti egy történelmi regény kiadásának lehetőségét. A ma esti díjazott nem adta fel egyetlen pillanatig sem, a maga bánsági nagyvonalúságával mindenre volt egy humoros megjegyzése, viszont sosem dőlt hátra azzal, hogy a munkát elvégezte és most már a kiadón a sor, hanem nyomon követi munkáját. S mindezt nem emberi hiúságból, hanem éppen a közössége iránti tiszteletből teszi. Nem csapja az asztalra a közel 1500 lefordított oldalt (ennyi a Bánffy-trilógia), hanem tevőlegesen is cselekszik azért, hogy a regény a román olvasó elé kerüljön. Türelemmel olvassa újra és újra, válaszol az állandóan változó lektoroknak, szerkesztőknek, tördelőknek, és hallgatja meg a javaslatokat, majd fogadja el, vagy éppen cáfolja meg azokat. Ez az alázat, ez a töretlen hit abban, hogy Erdélyben meg kell ismerjünk egymás kultúráját, ez talán az egyetlen, amit nekem ma este mondanom kellett volna a díjazottról, akinek ez az egyetlen zsinórmérték, amit követ értelmiségiként, intézményvezetőként, intézményépítőként, filmesként és természetesen műfordítóként is.